

Sitrep Irak
NR.8, 20/03/03
Stand van zaken 14.00 uur

Dit sitrep is opgesteld op verzoek van het CVIN en is een gezamenlijke productie van AIVD, MIVD en Buitenlandse Zaken. Het sitrep is bedoeld ter informatie voor de betrokken bewindslieden. Dit sitrep wordt thans wekelijks uitgebracht. Indien noodzakelijk zal de frequentie worden verhoogd.

Hoewel de ontwikkelingen in en rond Irak momenteel vanzelfsprekend in het teken staan van de heden begonnen militaire actie van de VS ("Operation Iraqi Freedom") wordt in deze sitrep nog de tot nu toe gehanteerde indeling aangehouden.

I Uitvoering VR-resolutie 1441/ inspecties:

A. Uitvoering VR-resolutie

Na het Amerikaans-Brits- Spaanse besluit om de door deze drie landen voorgelegde conceptresolutie niet in stemming te brengen heeft op 19 maart een open zitting van de VR plaatsgevonden waarin de heren Blix en El Baradei conform resolutie 1284 (dus niet conform 1441) hun werkprogramma hebben toegelicht.

B. Inspecties

In bovengenoemde briefing hebben UNMOVIC en IAEA hun werkprogramma met daarin de "key remaining disarmament tasks" aan de Veiligheidsraad gepresenteerd. Dhr. Blix heeft aangegeven blij te zijn dat de inspecteurs Irak veilig hebben kunnen verlaten, maar bedroefd te zijn dat inspecties niet de noodzakelijke garanties over afwezigheid van massavernietigingswapens hebben kunnen bieden, en dat niet meer tijd beschikbaar was voor inspecties. Daarnaast heeft Blix benadrukt dat recente aanvullende Irakese documentatie over VX en mosterdgas slechts beperkt nieuwe informatie bevatten. Gezien de huidige situatie heeft het werkprogramma beperkte praktische relevantie. Het is aan de Veiligheidsraad om over volgende stappen te besluiten.

II Internationale politieke ontwikkelingen:

A. Irak

Op 18 maart hebben Saddam Hoessein en het leiderschap van de Baath partij het ultimatum van President Bush officieel verworpen. Hoessein heeft hiervoor de steun van het Parlement gekregen.

Saddam Hoessein heeft donderdagochtend 20 maart een televisietoespraak gehouden. Ook al zou er geen sprake zijn van een eerdere opname (Hoessein noemde datum en tijd van de Amerikaanse aanval), is het nog onduidelijk of Hoessein zelf heeft gesproken.

B. Regio rondom Irak

Op 18 maart heeft de Arabische Liga het ultimatum van President Bush aan het adres van Saddam Hoessein en zijn familie afgekeurd. De secretaris-generaal van de Liga Amr Moussa heeft tevens aangekondigd dat zijn geplande bezoek aan

Bagdad definitief niet plaats zal vinden, "gezien de moeilijkheid om een dergelijk bezoek in de huidige situatie uit te voeren". Volgens Moussa zal de Liga op 24 of 25 maart bijeenkomen om zich te beraden over de laatste ontwikkelingen inzake Irak. De Arabische Liga heeft kort na begin van de militaire acties bij monde van voorzitter Saïd Kamal haar vrees uitgesproken dat na Irak „andere Arabische landen aan de beurt zullen zijn". De Egyptische president Moebarak heeft op 19 maart gesteld dat het Iraakse regime zelf voor een deel schuld is aan de oorlog.

C. VR

PVVN van Irak Al Douri heeft donderdagochtend aangegeven dat Irak voornemens is - waarschijnlijk door middel van een brief aan de secretaris-generaal van de VN - een "klacht" in te dienen in de Veiligheidsraad over de Amerikaanse militaire acties tegen Irak. Het is op dit moment nog niet duidelijk of de VR heden (20 maart) bijeen zal komen om zich over de situatie te beraden.

In de open zitting van de VR op 19 maart (zie I.) hebben de Duitse en Franse en ministers van BZ wederom benadrukt dat er onvoldoende reden is om tot geweld over te gaan aangezien de vreedzame middelen nog niet zijn uitgeput. De Villepin sprak grote bezorgdheid uit over de mogelijke gevolgen van een oorlog. Hij benadrukte dat de strijd tegen het terrorisme door moest gaan, maar dat degenen die dachten dat deze oorlog grotere veiligheid zou brengen het bij het verkeerde eind hadden. Zowel Fischer als De Villepin zeiden zich bewust te zijn van de ernstige humanitaire situatie waarmee Irak nu werd geconfronteerd en zagen uit naar de voorstellen die de SGVN terzake zou gaan doen. Volgens de Russische minister Ivanov waren er geen feiten die wezen op een directe bedreiging van de veiligheid van de VS.

De secretaris-generaal van de VN Annan heeft op 19 maart medegedeeld dat er een groot appeal voor Irak aankomt. Het appeal zal waarschijnlijk de 1 miljard USD fors overschrijden. VS en VK hebben gezamenlijk ongeveer 170 miljoen USD gereserveerd. Daarnaast heeft Annan de strijdende partijen opgeroepen om het internationaal humanitair recht te respecteren en de burgers te beschermen.

D. Washington/Londen/Parijs

Bush kondigde in de avond van 19 maart in een toespraak vanuit de Oval Office het begin van de militaire acties tegen Irak aan. Hij bereidde het volk voor op een campagne die hard zal zijn, langer en moeilijker misschien dan sommigen voorspellen, zonder halve maatregelen: 'we will accept no outcome but victory'. Hoewel verschillende Democraten kritiek uitten op de wijze waarop Bush diplomatiek heeft geopereerd, sluiten de rijen zich en geven Democratische Congresleden de President en/of de troepen steun. Het Witte Huis zond eerder die dag een formele notificatie aan het Congres.

Het VK is nog niet substantieel bij de militaire actie betrokken. PM Blair heeft in de ochtend van 20 maart het oorlogskabinet bijeengeroepen. De Franse President Chirac heeft in een televisie toespraak aangegeven de militaire acties in Irak te "betreuren". Hij heeft daarnaast aangegeven dat Frankrijk nog steeds een vreedzame ontwapening van Irak voorstaan en dat de VN het enige legitieme kader is voor het oplossen van crisis.

Ook Rusland, China en Duitsland hebben het gebruik van geweld zonder VR autorisatie betreurd en opgeroepen tot vreedzame pogingen de crisis op te lossen.

Op 18 maart heeft Frankrijk aangegeven dat in geval van inzet van chemische wapens door Irak, Frankrijk zal deelnemen aan de militaire coalitie tegen Irak.

E. EU

De Europese Raad zal op 20 maart bijeenkomen. Verwacht wordt dat Irak een hoofd onderwerp wordt van de bijeenkomst. Er zal – onder andere door Nederland – getracht worden gedaan om eensgezindheid te bereiken over het onderwerp humanitaire hulp en wederopbouw.

III Militair relevante ontwikkelingen:

Minder dan twee uur na het verstrijken van het Amerikaanse ultimatum aan Saddam Hoessein heeft president Bush de start van de militaire actie tegen Irak aan het Amerikaanse volk aangekondigd. 'American and coalition forces are in the early stages of military operations to disarm Iraq, to free its people and to defend the world from grave danger'. In de eerste aanvalsgolven zijn meer dan 40 satelliet gestuurde Tomahawk kruisraketten zijn vanaf 3 Amerikaanse oorlogschepen in de Rode Zee en de Perzische Golf op Bagdad afgevuurd. Daarnaast hebben twee stealth gevechtsvliegtuigen 'bunker busters' afgevuurd op de plaats waar de VS dacht dat Saddam Hoessein zich bevond. Om 7.00 uur gaven de sirenes in Bagdad het sein "veilig". Het Rode Kruis spreekt van een dode en 14 gewonden.

Irak heeft een aantal raketten op Koeweit afgevuurd. Zij bleken geen chemische of biologische lading te hebben. De projectielen landden in de woestijn; een werd door een Patriot raket onderschept. Aan de grens met Koeweit hebben kortstondig artilleriebeschietingen plaatsgevonden tussen Amerikaanse en Iraakse troepen.

Aanwezigheid Amerikaanse troepen in Jordanië en Saudi-Arabië

Uit inlichtingenkanalen blijkt dat de Amerikaanse troepenopbouw in Jordanië en Saudi-Arabië een grotere omvang heeft dan voorheen werd ingeschat. Inmiddels zijn er bijna 5000 man in Jordanië en ca. 10.000 man in Saudi-Arabië. In een andere rapportage wordt melding gemaakt van de Amerikaanse aanvoer van materieel naar Jordanië via de haven van Aqaba en door middel van transportvliegtuigen (Hercules, Galaxy). Dit geschiedt onder meer 's nachts. Onder het waargenomen Amerikaanse materieel bevinden zich Black Hawk helikopters.

De eerste meldingen aanvang dit jaar gaven een beeld van een kleinschalige opbouw van Amerikaanse eenheden, diep in het spaarzaam bevolkte achterland van de Jordaanse woestijn. In de maand februari is deze situatie veranderd en zijn de Amerikaanse activiteiten opgevoerd.

Op basis van de beschikbare informatie gaat het bij de Amerikaanse troepen om Patriot-eenheden, *Special Forces*, *search and rescue* eenheden en eenheden voor de medische en logistieke ondersteuning, ook in verband met mogelijke vluchtelingenstromen vanuit Irak. Vanaf voornoemde luchtmachtbases kan een (bezettings)operatie uitgevoerd worden tegen de Iraakse steunpunten in West-Irak.

Vooralsnog is geen zwaar materieel (tanks, pantservoertuigen) waargenomen waardoor hier geen sprake is van een mogelijke opmars naar Bagdad vanuit Jordanië (als alternatief voor Turkije). Een dergelijk grootschalig optreden zou in Jordanië tot grote binnenlandse onrust leiden. De VS lijken dan ook terdege rekening te houden met de Jordaanse gevoeligheden.

Grosso modo geldt hetzelfde voor Saudi-Arabië. Standaard zijn in dit land ca. 6000 Amerikaanse militairen gestationeerd, waarvan het merendeel op de prominente *Prince Sultan Air Base*. De nu geconstateerde toename kan deels teruggevoerd worden op de ontplooiing van drie Patriot-eenheden en de verhoogde luchtmachtactiviteiten als gevolg van de Saudische toestemming om het luchtruim en diverse bases te gebruiken voor ondersteuningsdoeleinden tijdens de interventie in Irak. Niettemin moet tevens rekening gehouden worden met de aanwezigheid van Amerikaanse *Special Forces*, die te zijner tijd vanaf Saudisch grondgebied zullen opereren. Net zoals bij Jordanië wordt deze directe betrokkenheid van Saudi-Arabië buiten de mediaberichtgeving gehouden.

Opdeling van Irak in vier regionale commando's

Het hoogste staatsorgaan van Irak, de Revolutionaire Commandoraad (RCC), heeft het besluit afgekondigd het land in vier militaire regio's te verdelen. De regio's zijn:

- Noord-Irak (provincies Nineve, Dohuk, Irbil, Tamim, Sulaimania) o.l.v. Izzat Ibrahim al-Duri, vice-voorzitter van de RCC
- Centraal-Irak (provincies Bagdad, Anbar, Diyala, Wasit, Salah al-Din, Babil) o.l.v. Qusay Saddam Hoessein, coördinator van de Republikeinse Garde
- Eufraat (provincies Babil, Kerbela, Najaf, Qadisiya, Muthanna) o.l.v. Mizban Khadr Hadi, lid van de RCC
- Zuid-Irak (provincies Basra, Dhi Qar, Misan) o.l.v. Ali Hasan al-Majid, lid van de RCC

Saddam Hoessein behoudt de directe controle over de luchtmacht, de luchtafweerraketten, en de grond-grond raketten.

Deze maatregel is een belangrijke stap in de Iraakse voorbereidingen op een militaire confrontatie. Ruim vier jaar geleden, één dag voor de start van operatie Desert Fox op 17 december 1998, vaardigde het regime hetzelfde bevel uit. Verklaard doel is in geval van een breuk in de bevelvoering tussen Bagdad en de respectievelijke regio's, de nu benoemde commandanten te mandateren om zelfstandig te opereren. Zij worden hierin bijgestaan door meerdere opperofficieren.

Ofschoon de nu gebruikte bewoordingen welhaast exact hetzelfde zijn als in 1998, zijn er tevens enkele wijzigingen aan te geven. In de eerste plaats zijn er twee "nieuwe" namen, te weten Saddam Hoessein's tweede zoon Qusay en Mizban Khadr Hadi. Vier jaar geleden was Qusay nog niet voldoende opgeklommen in de Iraakse hiërarchie en was de minister van defensie Sultan Hashim Ahmed de bevelhebber van de Centrale regio. Laatstgenoemde is nu de plaatsvervanger van Qusay.

Mizban Khadr Hadi is lid van de achtkoppige RCC en behoort al vele jaren tot de machtselite van het regime. In 1998 stond een ander lid van de RCC, Mohammed Hamza al-Zubaydi, aan het hoofd van de Eufraat regio, terwijl Mizban Khadr Hadi destijds zijn plaatsvervanger was. Izzat Ibrahim al-Duri en Ali Hasan al-Majid zijn veteranen en waren vier jaar geleden de commandanten van dezelfde regio's als nu. Ali Hasan al-Majid is van de vier benoemingen de enige die kan bogen op ruime

militaire ervaring. Hij was betrokken bij het neerslaan van het Koerdische verzet in de jaren '80 waarbij hij de inzet van chemische wapens niet schuwde.

In de tweede plaats is de indeling van provincies ietwat gewijzigd. De twee provincies Babil en Wasit vallen nu onder de Centrale regio, terwijl deze in 1998 behoorden tot de Eufraat regio respectievelijk de Zuidelijke regio.

Hierdoor voert de Centrale regio tevens het bevel in de twee provincies die onmiddellijk ten zuiden van Bagdad liggen, het meest waarschijnlijke zwaartepunt van de Amerikaanse aanvalsoperaties. De hier ontplooiende divisies van de Republikeinse Garde staan derhalve ook in een crisissituatie rechtstreeks onder bevel van Qusay.

Ontwikkelingen landstrijdkrachten

Iraakse landstrijdkrachten bereiden zich verder voor op een coalitie aanval. Steeds verdergaande ontplooiing laat zien dat Irak het uitbreken van vijandelijkheden op zeer korte termijn verwachtte. Waren het tot enkele dagen geleden vooral de eenheden van het reguliere leger die de kazernes hadden verlaten en locaties betrokken nabij hun inzetgebied, nu is ook het beeld zichtbaar van het ontplooiën van de elitetroepen van de Republikeinse Garde.

Het reguliere leger is nog steeds in het noorden ontplooid ter verdediging van de grens met Turkije en de 'groene lijn', waarachter het Koerdisch gedomineerde gebied ligt. In het zuiden zijn eenheden vooral gericht op de bewaking van de grens met Iran en Koeweit. Het moreel van het reguliere leger wordt als laag ingeschat. Initiële luchtaanvallen van coalitie strijdkrachten zullen de wil om een gevecht met coalitie grondtroepen aan te gaan nog meer doen verminderen. Het ontbreken van eenheden van de Republikeinse Garde in de meest zuidelijke sector, maakt het misschien mogelijk dat de overgave van het reguliere leger aldaar, zonder zware gevechten, kan worden bewerkstelligd.

Het Regime heeft een duidelijke keuze gemaakt om de 'beste' en meest loyale troepen nagenoeg allemaal in te zetten ter verdediging van Bagdad zelf. De militaire regio 'Centraal' met daarin Bagdad is dan ook relatief zwaar 'bezet' met militaire eenheden ten opzichte van de andere drie regio's. 85% van de Republikeinse Garde is in de directe omgeving van Bagdad ontplooid ter verdediging van de aanlopen richting de stad. In het stadscentrum heeft de Speciale Republikeinse Garde een netwerk van verdedigende opstellingen ingericht. Deze eenheid van ruim 15.000 man uitgerust met modern en zwaar materieel zal hierin worden ondersteund door de fanatieke Fadeyeen Saddam ('Martelaren voor Saddam'), een paramilitaire eenheid. Louter de hoeveelheid troepen en de mate waarin zij zich hebben kunnen voorbereiden op de verdediging van Bagdad, zullen eventuele gevechten om Bagdad, hevig en mogelijk langdurig doen zijn. Grote schade en veel (burger)slachtoffers kunnen dan ook niet worden uitgesloten.

De Iraakse strijdkrachten zullen de initiële luchtaanvallen van de coalitie proberen te doorstaan in versterkte opstellingen die zij de afgelopen maanden hebben geconstrueerd. Pas op het laatste moment zullen zij hun feitelijke gevechtsoptellingen betrekken om het gevecht aan te gaan met de coalitie grondstrijdkrachten.

Ditzelfde geldt voor de gevreesde ballistische raketeenheden van Irak. Deze eenheden verbergen zich ter bescherming tegen coalitie luchtaanvallen. Zij verplaatsen continu en betrekken verdedigde opstellingen. De raketstystemen worden,

mede door hun mogelijkheid om een biologische of chemische gevechtsskop te vervoeren, gezien als een gevaar voor de coalitie operatie. Alhoewel de maximale reikwijdte van bovengenoemde systemen niet groter wordt geacht dan ongeveer 180 km, blijft het mogelijk dat het Iraakse regime deze systemen probeert in te zetten tegen haar buurlanden. Een deel van de systemen zal in ieder geval worden ingezet tegen coalitiestrijdkrachten.

De vermoedelijke afwezigheid van ballistische raketten in de noordelijke 'no-fly-zone' is geen garantie voor veiligheid van het Turkse grensgebied ten opzichte van ballistische raketten. Alle systemen zijn mobiel en kunnen bij vervoer over de weg binnen enkele uren in afvuurposities komen van waaruit zij wel degelijk een gevaar vormen voor het Turkse grensgebied. Dit geldt tevens voor het bedreigen van Koeweit en Saudi Arabie vanuit de zuidelijke 'no-fly-zone'.

Door te verplaatsen en gebruik te maken van het wegennet vergroten de raketeenheden natuurlijk wel hun kwetsbaarheid. Irak zal dan ook grote voorzichtigheid betrachten bij het gebruik van deze schaarse middelen en ze pas op het laatst mogelijke moment ontplooiën en inzetten. Het grootschalige gebruik van 'dummy's' ter misleiding zal een nadelig gevolg hebben voor het effectief bestrijden van deze wapensystemen. De vernietiging zal een langere tijd in beslag nemen en zal meer middelen vergen.

Ontwikkelingen luchtstrijdkrachten en luchtverdediging

De Iraakse luchtstrijdkrachten hebben tot 17 maart routinematige vliegactiviteiten uitgevoerd.

De luchtstrijdkrachten hebben ongeveer 180 operationele vliegtuigen waarvan twintig toestellen slagkrachtig kunnen optreden. De landstrijdkrachten worden door de luchtmacht ondersteund met ongeveer 200 operationele helikopters. Door de beperkte trainingsmogelijkheden, mede veroorzaakt door de *No-Fly Zones*, is de gevechtsgereedheid van de Iraakse vliegers laag.

Eind februari, begin maart 2003 werden beperkte verspreidingen waargenomen van vliegtuigen en helikopters op en in de nabijheid van hun vliegbases. Deze activiteit die jarenlang werd beoefend wordt nu toegepast als oorlogshandeling om de overlevingskansen van vliegtuigen en helikopters te vergroten. Vanaf 18/19 maart zijn naast de beperkte verspreiding verplaatsingen waargenomen waarbij vliegtuigen daadwerkelijk naar andere vliegvelden ontplooid zijn. Gezien de geringe afstand van deze ontplooiing gaat het hier mee om zelfbehoud dan om een tactische ontplooiing. Naar verwachting zullen op (zeer) korte termijn additionele verplaatsingen naar andere uitwijkvliegvelden plaatsvinden.

De Iraakse grondgebonden luchtverdediging die momenteel eveneens beperkt verspreid wordt, bevindt zich voornamelijk in de Bagdad- en Tikrit area waarbij "high-value targets" zoals regeringsobjecten, commandocentrales en militaire en industriële faciliteiten worden beschermd. Verplaatsingen kunnen op zeer korte termijn plaatsvinden waarbij van uur tot uur luchtverdedigingssystemen op andere locaties kunnen opduiken. Hierdoor is de overlevingskans en de effectiviteit van deze systemen hoog. De luchtverdediging beschikt nagenoeg over een ongelimiteerde hoeveelheid munitie. Het aantal *missiles* van *surface-to-air* systemen kan in vergelijking met munitie van *anti-aircraft artillery* beperkt genoemd worden.

IV Gevolgen voor de Nederlandse samenleving:

Bronnen dienst Wiv

Migratie vanuit Irak

Ondanks de toegenomen dreiging van een oorlog in Irak is tot op heden slechts een minimale toename van de (illegale) migratiestroom vanuit Irak naar Europa. Ook in Nederland, waar de instroom van Irakezen jarenlang groot was, is geen substantiële toename geconstateerd.

De strengere grenscontroles door de buurlanden van Irak zijn hier waarschijnlijk debet aan.

Recente informatie wijst er wel op dat er sprake is van enige migratie naar veiliger buurlanden als Syrië, Jordanië en, in mindere mate, ook Iran. In deze landen treft men reeds voorbereidingen voor de opvang van vluchtelingen. Pogingen om naar Turkije te vluchten worden gehinderd door strenge grenscontroles en de buffer van Turkse troepen die al zijn geposteed aan de Iraakse kant van de grens.

Het ligt in de verwachting dat, zodra de oorlog uitbreekt, de vluchtelingenstroom vanuit Irak zal toenemen. Enkele buurlanden hebben al aangegeven dat zij in geval van oorlog, uit humanitaire overwegingen, vrouwen en kinderen zullen toelaten. Iraakse vluchtelingen zullen hun toevlucht dan niet alleen in buurlanden zoeken, maar – afhankelijk van de duur en aard van de oorlog – ook in Nederland en andere Europese landen. Onder deze vluchtelingen zullen naar verwachting (hoope) vertegenwoordigers van het Iraakse regime zijn.

Bronnen dienst Wiv

Anti-Amerikaanse sentimenten onder Irakezen in Nederland

Bronnen dienst Wiv

Linkse activisten, antimilitaristen, vredesactivisten

Sinds enige dagen geldt oliemaatschappij Esso als specifiek doel voor activisten. De tot op heden onbekende groepering Initiatiefgroep No War roept op tot burgerlijk